

Erick von Egeraat

Előadás a Várról rendezett konferenciáról

Magyarországra 25 éve először vendégként érkeztem, és nagyon szerencsésnek érzem magam, hogy dolgozhattam ebben a városban. Most, 25 évvel később még mindig vendégnek érzem magam. Nincs itt semmi tulajdonom, nem formálok semmire jogot, egyszerűen csak örülök, hogy tehetek valami olyat, amit mások értékelnek. Nem vagyok magyar, holland vagyok. Próbálok jól csinálni a dolgokat, felhasználva az élettapasztalatomat, és tanulva az önökéből. Kultúránk fejlődése szempontjából alapvető ez az információcsere. Kérem, fogadják be a következő gondolatokat és szavakat. A közelmúltban felmerülő, a Városligetbe építendő múzeumokkal kapcsolatban szeretnék önöknek nyilatkozni. Szeretném megosztani önökkel a nézeteimet: ezek csak személyes nézetek, talán teljesen tévesek, de őszinték.

1994-ben jöttem ide, az első projektemmel az Andrássy úton. Ez egy műemléki épület felújítása volt, egy kisebb hozzáépítéssel. Később ennek az épületnek a bővítésén dolgoztam, majd a Deák Palota felújításán. Dolgoztam a Liget Centeren (volt MÉMOSZ székház), és a szomszédos ING irodaházon. A legutóbbi budapesti munkám egy új futball stadion volt, ahol valami újat és egyszerűt szerettem volna, de sajnos sikertelenül, talán túl egyszerű volt, nem tudom. Az utóbbi 5 évben dolgoztunk még Hollandiában az asseni Drents múzeumon, ami egy eredetileg 14. századi épület, 17. és 19. századi bővítésekkel. A múzeum bővítését a föld alá helyeztük, a régi parkoló helyére és fölötte a meglévő parkot folytattuk. Jelenleg a lipcsei egyetem főépületén dolgozunk, továbbá egy épület-felújításon Rotterdamban, ami az Erasmus Egyetem egyik új szakkollegiuma. Oroszországban a Sberbank Egyetemét terveztük. Készítettünk javaslatot egy moszkvai múzeumra, és egy városközpontra Szaud-Arábiába.

Mindezzel a tapasztalattal a háttérben a következőket szeretném javasolni. Van itt egy park. Mindannyian ismerik ezt a parkot. Én is ismerem, mert dolgoztam itt. Tehát, ha azt kéri tőlem, hogy tervezzek egy múzeumot, akkor szívesen tervezek ide egy múzeumot. Egy ilyen kérdésre azt válaszolom: igen,

természetesen! Minden építész szeret múzeumot tervezni, hogy művész barátaihoz hasonlóan, szép alkotásokat valósíthasson meg. Ez azonban nem azt jelenti, hogy tovább nem gondolkodom. Nem jelentheti azt, hogy csináljunk egy múzeumot, csak mert végre nem kell végeláthatatlanul a pénzről, a költségekről, a határidőkről vitatkozni, mert most a jó oldalon állok, ahol mindenki megért engem és támogat.

Az építészet nem csak egy önmagáért létező cél. Az alkotásnak rendeltetése van. Nem érdekes, mik az alapok, nem érdekes mi a kulturális háttér. Az nem lehet, hogy csak az érdekeljen, hogy a művészetért csináljak művészetet, és az építészetért építészetet. Szóval, ha csak az épületre és a hatalmas kulturális lehetőségre gondolunk, szerintem örülnünk kell. Nem gyakran adódik ilyen lehetőség egy társadalomban, főként mostanában, amikor minden bonyolult, semmi nem nagyvonalú. Igen, őszintén örülnünk kell, hogy egy kormány ilyenre áldoz. Ezzel teljesen egyetértek. De hagyni kell helyet a gondos elemzésnek is. Igen, építeni kell egy ilyen városban, mint Budapest, amelyik igazoltan mestere a műemlékek megőrzésének, és nem fordul el az újtól sem; egy város, amelyik képes egy olyan műemléket, mint például a Várkert Bazár tökéletesen felújítani, és egy új auditóriumot létrehozni benne, kombinálni az újat a régivel.

Egy ilyen városban gondosan kell tervezni. Amikor először jöttem Budapestre, mint egy holland srác, aki még soha életében nem látott komoly építészetet, és aki számára diákként Budapest nemigen létezett; Berlin igen, de azon túl semmi. Amikor idejöttem, felfedeztem Közép-Európa építészetének gazdagságát. Megismertem Budapestet, Bécsset, Prágát és sok más várost, az európai kultúra közepén a történések centrumában, és megtanultam alázatosabb lenni. Itt kötelességem, hogy ne csak egy egyszerűen gondolkodni tudó holland legyek, aki azt gondolja, hogy ami jó Hollandiában, az miért ne lenne jó itt is. Meg kell tanulnunk, hogy amit teszünk, alkalmazkodik, respekálja és továbbfejleszti azt, ami körülöttünk van. Ez egy egyezség, amit saját magunkkal kell meghozni, hogy mit tehetünk meg és mit nem.

Főképp a nemzetközi területen dolgozó építészek felejtik ezt el, akik azt gondolják, **ha az egyik projekt valahol nem működik, próbáljuk meg**

valahol máshol. Akik azt gondolják, Houston, Budapest, New York mind ugyanaz. Véleményem szerint ez nem így van. Törődnünk kell azzal, amit csinálunk és körütekintően át kell gondolnunk. Gondolnunk kell azokra, akikért és akikkel dolgozunk, akik megértik és értékelik az életet és a várost.

Az én egyszerű logikám így hangzik: ha van egy városod, akkor az épületeivel kell foglalkoznod. Ha parkod van, ott fák vannak. Ha ezeket nem értékeled, akkor ott valami alapvető probléma van. Abszolút szükség van arra, hogy ha van egy park, akkor az park is maradjon, és ha van egy város, akkor bármit teszel azzal, jobbá tedd azt. Ez nem feltétlen csak az én logikám. Ezért szeretjük például az olyan helyeket, mint a Central Park. Kifűnő hely, mindenki tudja, ezért jár oda. Belül nincs semmi, körülötte viszont rengeteg épület van. Így kell egy ilyen városi parknak működnie. És természetesen vannak helyzetek, amikor elkezdesz meglévő szerkezeteket tökéletesíteni, és hozzáadni új dolgokat, mint ahogy például ez a Millenáris Parkban történt. Ez nagyon jó példa arra, hogy zavaró beavatkozás nélkül, értéket hozzáadva is tudsz változtatni a dolgokon.

Néha azon gondolkodom, hogy az építészek naívak, idealisták vagy egyszerűen csak rosszak?

Őszinték vagyunk-e abban, hogy mit szeretnénk elérni, vagy csak a saját portfóliónk bővítésével vagyunk elfoglalva? Nem vagyok **Zaha Hadid** ellen, szerintem ő egy kiváló építész, de a Szervita téri épülete elhibázott. Ha valaki ismeri ezt a helyet, a maga furcsa épületeivel, ahol én is rengetegszer jártam, nem hiszem, hogy ide bármit is csinálna. Semmiképp nem ezt, nem ide. Van egy másik hely Budapesten, amivel kapcsolatban vegyes érzéseim vannak. A Nemzeti Színház és a Művészetek Palotája nagyszerű épületegyüttes, az sem teljesen rossz, hogy ide építették őket, de ezt a "kitelepítést" nem kellene túl gyakran ismételni.

Szerintem jobban meg kellene értenünk, hogy hogyan működik és fejlődik egy város. 35 évnyi európai és ázsiai utazásaim miatt ebben egy kicsit szakértőbbnek érzem magam. Akkor lesznek a városaink jobbak, ha képesek vagyunk aktivizálni őket, ha képesek vagyunk többet tenni, mint amit előtte tettünk. **Egy városnak nyüzsgésre, szabadságra, életerőre van szüksége, aktivitásra - és nem feltétlenül épületekre.**

Mindenki tudja, hogy Bécsben és Budapestben nagyon sok a hasonlóság. Bécs, a felmérések szerint a világ a legjobban élhető városa. Miért ne lehetne Budapest - ami most nem az első - egyszer az első? Hogy ezt megtegyük, lendületet kell adnunk a városnak. **Ha van egy ligetünk, abból egy szebb ligetet kell létrehozunk.** A párizsi **Parc de la Villette** jó példa erre. Volt egy területük, és szerettek volna egy parkot csinálni belőle. Kis beavatkozásokkal szebbé, vonzóbbá tették. Csak kis beavatkozásokkal.

Ha energetizálni szeretnél egy várost, ehhez épületeket használsz. Ebben a városban számtalan használaton kívüli épület van. De nem csak ebben a városban, a legtöbb városban. A múltban végtelen sok olyan energiát pumpáltak a városokba, amelyeket ma nem használunk, és inkább eldobjuk a házakat, minthogy újrahasznosítanánk őket. Természetesen **fontos, hogy legyenek ikonikus új épületek, de nem mindig és mindenhol.** A múlt ikonikus épületei mellett itt kell lenniük a jövő ikonikus épületeinek is. Ha végignézzük Budapest történetén, viszonylag kis fejlesztésekkel a korszak legszebb épületei készültek - olyanok, amelyek tulajdonképpen régóta itt álltak. Nem kell 2015-ig várni, hogy jöjjön egy külföldi építész és valami jót csináljon. Ebbe a képbe természetesen belefér, hogy néhány házat külföldiek terveznek. Ez mindig így volt, emberek utaztak egyik országból a másikba, és új ötleteket vittek, hogy remek épületek szülessenek. Rengeteg kiváló építészeti elem van Budapesten. Buda szép, romantikus, zöld, dombos, Pest egy kicsit egyhangú, sík. Pest utcáinak van egyfajta durvasága, az életnek egyfajta keménysége. De itt van ez a gyönyörű park. Nem tökéletes, lehetne rajta javítani, de nem kellene beépíteni épületekkel.

Nagyon sok olyan példa van a városban, amely külföldi építészeti befolyást mutat, és van rengeteg, kiváló magyar építész által tervezett, érdekes épület is. Ez egyfajta tapasztalatcsere. Valaki például azt próbálta nekem megmagyarázni, hogy használják a **Bálna** épületét; számomra az most üres. Hogy lehet ennyi energiát befektetni, és ennyi problémát magunkra vállalni? Mindenki tudja, milyen nehéz volt megvalósítani, most itt van, ez egy jó épület.

Használják! Adjanak neki új funkciót!

Vagy nézzük az én javaslatomat a **Városháza** bővítésére. Nem bánom, ha

nem akarják megépíteni. De **nevetséges nem használni a területet**. Szerintem abszurd egy ilyen potenciállal bíró területet szándékosan érintetlenül hagyni. Szerintem ez egy igazi hiba, mert mind a meglévő épület, mind a körülötte lévő terület hatalmas lehetőségeket rejt, hogy ez a városrész új lendületet kapjon. És ez tényleg a belváros, ennél *belvárosabb* nincs. Egy másik város bármit megtenne, hogy egy ilyen területre építhessen.

Mindig kontextusban kell gondolkodni, át kell gondolnunk, hová építünk: Budapestre vagy egy kisvárosba. Ha egy épületet bővítenünk kell, nem probléma, de gondosan kell hozzákezdenünk. Újrahasznosíthatunk, mint például **a moszkvai Red October gyárának a területén**, ahol tanácsadóként vagyok jelen. **A megbízó elhatározta, hogy nem épít semmit. Minden ipari épületet újrahasznosít. Jelenleg ez Moszkva legdinamikusabb központja, minden modern itt kezdődik, minden alternatív ember ide jár.** És csak azért, mert ez egy egyszerű történet, vagyonok költése, új épületek építése nélkül. Mindannyian szeretnénk idővel valami újat, de először a meglévőt kell elkezdenünk használni, ahelyett, hogy kihasználatlanul hagyjuk. **Így lehet aktivizálni és energiával megtölteni egy várost.**

Rengeteg példa van erre a világban. A londoni **Tate Modern** egy ipari épület újrahasznosításából lett sikeres múzeum. Vagy nézzük Párizst, ahol a belvárosban koncentrálódnak a múzeumok. Amint megépítettek valamit egy épület-tömbben, az rögtön az egész környéket aktivizálta. De mindeközben a zöldterületeket védeni kell. Bécsben ugyanez a logika. Meg kell próbálni a várost sűríteni, funkciókat, épületeket belehelyezni, és megvédeni azokat.

Mit lehetne tenni Budapesten, hogy élhetőbb legyen a város?

Sűríteni kell a funkciókat, fel kell használni a meglévő infrastruktúrát, és aktivizálni kell azt, ami már a rendelkezésünkre áll. Szerintem ez most egy nagyon jó lehetőség. Nem ellenzem, hogy építsünk valamit egy parkba, de **megkérdőjelezem, hogy valóban kell-e 70-90.000 m²-t a parkba építeni.** Ez egy hatalmas épülettömeg, sok funkció, lehetetlen megcsinálni anélkül, hogy a park ne szenvedje meg.

Kell ez nekünk? Ha megnézzük a tervezési programot, a 96.000 m²-es beépítést, szerintem feltétlenül meg kell építeni, sőt lehet, hogy még többet is

kellene, de mindezt úgy, hogy megtartjuk, respektáljuk, amink van, és továbbfejlesztjük, ami nem jó. **Ha megnézzük Budapest térképét, és vesszük a 96.000 m²-t, a központ 1 km-es vonzásában majdnem az egész terület rendelkezésünkre áll.** És ha tovább megyünk, 6-7-szer több területet találunk anélkül, hogy a park zöldterületét bántanánk. Elszalasztott lehetőség, ha hagyjuk az üresen hagyott, használaton kívüli 600.000 m² területet, hogy várjon még 25 évet, hogy legyen rá pénzügyi forrás.

A Puskás Stadion körüli terület sok lehetőséget rejt. Rotterdamban készítettem egy tervet a **Feyenoord Stadionra**, ahol le akarták bontani a meglévő szerkezetet. Én erre azt mondtam, hogy őrizzük meg, és aktivizáljunk mindent a környezetében. Egy másik lehetőség a **Nyugati pályaudvar**, rengeteg lehetőség van benne. Újra kell hasznosítani, mint például a párizsi **Musee d'Orsay** vagy a **High Line-t** New Yorkban.

Végül, de nem utolsó sorban ott van a **Városháza**. Hogy használják ma? Nem rossz, de lehetne sokkal jobb. Lehet, hogy nem az én javaslatom volt a legjobb, de szerintem ezt meg kellene csinálni. Ahelyett, hogy azt színleljük, hogy több 10.000 négyzetméter új épületet építünk, és hozzá sem nyúlunk a fákhhoz. Ugye nem lenne rossz, ha egy Filharmonikus Zenekar játszhatna a város közepén?

Azt javaslom, hogy ahelyett, hogy egy külföldre várnak, hogy megoldja a problémát, **kezdjenek el reálisan gondolkozni.** Az építészet egy eszköz, nem egy öncél. A város minősége a benne zajló élet minősége. Ha nem tudunk valamit tényleg fejleszteni, akkor valakinek - talán politikai, talán kulturális - napirendjét követjük.

Értsék meg, zöldfelületet a legnehezebb építeni. Minden épület jobbá lesz, ha van mellette egy öreg fa. Egy vadonatúj épület egy 1 méteres fával szegényes, mindegy milyen jól van megtervezve. Csak akkor kezdik az emberek komolyan venni a házat, amikor a fa elkezd növekedni. A parkot és a fák korát nem lehet annyival elintézni, hogy, "én építész vagyok, nem fákat csinállok". A városi élet minősége ezeken múlik, talán még jobban is, mint az épületek minőségén.

A városnak lendületet kell adni, és biztosítani kell, hogy mindenki ötletét befo-

---

gadhassuk, ne csak egyét. Végül pedig ne hagyják, hogy a szavaim esetleg elbátortalanítsák önöket a cselekvéstől. Kezdjék el. Most.